

memorii | jurnale

Tutu Georgescu (1912–2008) s-a născut cu numele Florica Oroveanu într-o veche familie boierească. La 18 ani se îndrăgostește de dirijorul – director al Filarmonicii și al Operei Române la acea vreme – George (Gogu) Georgescu (1887–1964). În ciuda diferenței mari de vârstă, de 25 de ani, cei doi se căsătoresc în 1933, nași fiindu-le I.G. Duca și Nadia, soția lui.

Tutu călătorește pretutindeni în lume cu prilejul concertelor soțului ei, „Maestrul“, cum îl numește, și cunoaște numeroase personalități culturale și politice, de la regina Maria, regii Carol II și Mihai I, Lucrețiu Pătrășcanu, Petru Groza până la Alice Voinescu, George Enescu, Yehudi Menuhin, Noica sau Cioran. Cele nouă decenii de viață se confundă cu epocile de strălucire, dar și cu cele de încercări tragice. Deși destinul a ferit-o în prima jumătate a vieții de dezastrele din jur, odată cu venirea comuniștilor la putere, Tutu e martoră la anihilarea treptată a unei întregi moșteniri culturale.

La vârsta de 90 de ani, cu sinceritatea celui care nu mai are nimic de pierdut, Tutu Georgescu dictează unui casetofon paginile de față, într-un puzzle de o prospețime și o culoare a memorării fără egal.

TUTU
GEORGE GEORGESCU

DINTR-UN SECOL
DE VIAȚĂ,
CE SĂ SMULGI
AMINTIRILOR?

Cu o prefață
de Ioana Georgescu-Răileanu

HUMANITAS

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Manuela Manița, Dan Dulgheru

Tipărit la Master Print Super Offset

© HUMANITAS, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
George Georgescu, Tutu
Dintr-un secol de viață, ce să smulgi amintirilor? /
Tutu George Georgescu.– pref. de Ioana Georgescu-Răileanu
București: Humanitas, 2024
Index
ISBN 978-973-50-8556-8
1. Georgescu-Răileanu, Ioana (pref.)
821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Recunoștința și mulțumirile mele se îndreaptă
către Măriuca Mircea Vulcănescu,
Ioana Surdulescu-Opreanu și Atena Scripcaru
pentru contribuția lor luminoasă și sprijinul
neprețuit acordat la scrierea acestei cărți.*

CUPRINS

Amintirile mamei mele – Istoria văzută de aproape <i>Prefață de Ioana Georgescu-Răileanu</i>	11
<i>Notă asupra ediției</i>	15
<i>Cuvânt înainte</i>	17
CAPITOLUL 1	19
Copilăria – La marginea Dunării – În refugiu la Iași – Seri cu Enescu – Regina Maria trecând în caleașcă – De la Notre Dame de Sion din Galați la școala de călugărițe din Paris	
CAPITOLUL 2	50
Primele seri dansante cu gramofon – „Desen în zece minute“ cu Jean Steriadi – „Les deux princesses Brancoveanu ont un nouveau nez“ – Imagini din Bucureștiul meu iubit – Apari- ția Maestrului	
CAPITOLUL 3	69
George Georgescu – Începuturile – Berlin – Student, violon- celist și dirijor – O idilă fără urmări și o dragoste imposibilă: prințesa Elisabeta – Prima căsătorie – Muzica, marea sal- vare – Cu regina Maria în Lumea Nouă	
CAPITOLUL 4	107
„Maestre, da’ nu găsești că ești prea în vârstă pentru Tutu?“ – „Nu, ea e prea tânără pentru mine, dar nu pot să trăiesc fără ea!“ – „Bine, domnule, ia-o!“	

CAPITOLUL 5	125
Ultima întrevedere cu Jean (I.G.) Duca – Un ceai la Bran cu regina Maria – Martha Bibescu și seratele de la Palat – Destinul familiei Brâncoveanu – Princesa Alexandrina Cantacuzino și Dispensarul Floreasca – Eforie – Ferma din Tunari	
CAPITOLUL 6	156
Istoria unei stânjenitoare invitații în URSS – Regele Carol, doamna Lupescu și domnul Urdăreanu – Întâlniri cu regina-mamă – Povestea unei case – Vremuri tulburi	
CAPITOLUL 7	179
Tatăl meu adoptiv, Constantin Bușilă – Cină cu Ciano – 5 iunie 1944 la Madrid: „Nu vă mai întoarceți!“ – 23 august 1944: tăvălugul rusesc – Epurarea Maestrului	
CAPITOLUL 8	207
La Văcărești și Aiud, pe urmele tatălui meu vitreg – „Doamnă, imprudența de a fi ministru se plătește“ (Lucrețiu Pătrășcanu) – O lume de pușcăriași – Rechemarea Maestrului la pupitru	
CAPITOLUL 9	227
Fuga fratelui meu, Pierre – „Le train Schumann“ – „Se pune problema abdicării regelui Mihai“ – Dezastrul unei țări cândva binecuvântate – Cum am furat de la Aiud rămășițele tatălui meu – Dreptate pentru Constantin Bușilă – Confortul unei prietenii, Ovid Sachelarie	
CAPITOLUL 10	259
În câmpul muncii, Wilhelm Kempff în copertă roz – Serile „Paranteza“ – Vacanțe „la nivel înalt“ – Vechi case și colecții	
CAPITOLUL 11	271
Incomparabila Alice Voinescu – Destine – Prietenii și regretablele neînțelegeri – Vladimir (Waldemar) Streinu, Sanda Stolojan, Dinu Noica	

CAPITOLUL 12	294
Iarăși în lume – Varșovia, Praga, Berlin-Est, Roma, America, Grecia – Dispariția Maestrului – Plecări și întoarceri	
CAPITOLUL 13	324
Destin început la Fontainebleau – Istoria unei prietenii – Come- die cu vameși și pașapoarte – În vizită la Veturia Goga – Cella – Centenarul Maestrului – Fără casă și fără bani	
CAPITOLUL 14	343
Cu George Bălan și Emil Cioran – „Revoluția din Româ- nia“ – Timpul descălecărilor: vizita regelui – Iancu Rațiu – Infernul nostru cel de toate zilele – Miracol la Tulcea	
CAPITOLUL 15	369
O avalanșă de regrete – Despre Iosif Sava – Lisette Geor- gescu – Arta Florescu – Marta Joja – Rapsodia spaniolă	
CAPITOLUL 16	396
Sinaia, fericirea copilăriei mele – Suferința bătrâneții mele – Alți oameni, alte destine – Sviatoslav Richter	
Dintr-un secol de viață, ce să smulgi amintirilor? <i>În loc de epilog</i>	423
<i>Indice selectiv de nume proprii</i>	429

Amintirile mamei mele – Istoria văzută de aproape

PREFAȚĂ

DE IOANA GEORGESCU-RĂILEANU

Recitind volumul de amintiri al mamei, precum și cartea pe care a scris-o despre viața tatălui meu, apărute, ambele, acum mai bine de două decenii,¹ mă simt copleșită de o emoție intensă, până la lacrimi. Am o admirație enormă și o recunoștință fără margini față de mama, pentru cadoul neprețuit pe care mi l-a lăsat, pentru amănunțele și întâmplările istorisite, la fel de captivante precum lumea în care au trăit părinții mei, redată cu o prospețime impresionantă.

Tutu Georgescu a fost o persoană excepțională, de o inteligență și o precizie a observației uimitoare. Era o plăcere s-o ascuți – adevărată comoară documentară pentru generațiile care nu știu prea multe despre începutul secolului xx. Pe vremea când încă nu apăruse Google, o numeam cu ironie – dar și cu admirație – pe mama *Who's Who*, pentru că era o adevărată enciclopedie. Avea o memorie ieșită din comun, citise mult și avea cunoștințe din cele mai diverse domenii. Chiar și acum, când ea nu mai este, simt nevoia de a-i pune o mulțime de întrebări despre oameni, întâmplări și epoci.

Studiile ei s-au oprit în pragul bacalaureatului, la Paris, pentru că avea „preocupări de ordin sentimental“, cum spunea ea. A reușit însă să strălucească în orice împrejurare și în toate

1. Biografia *George Georgescu*, semnată de Tutu George Georgescu, a apărut prima dată la Editura Muzicală, București, 1971; ediția a II-a, revăzută și adăugită, a fost publicată în anul 2001 în același timp cu *Amintiri dintr-un secol*, prima ediție a prezentei cărți.

mediile sociale, fără dificultate, datorită perspicacității, educației cultivate și setei sale de cunoaștere, care i-au modelat firea și destinul. A avut norocul de a-i număra printre profesori pe René Huyghe și pe monseniorul Vladimir Ghyka. S-a intersectat cu multe personalități culturale, politice, intelectuale din lumea întreagă, și am motive să cred că cei mai mulți au găsit-o fascinată și cuceritoare. Am îndemnat-o adeseori să pună pe hârtie impresiile și mărturiile ei despre acele vremuri și acei oameni – și despre propria-i istorie.

*

După moartea tatălui meu, în 1964, am plecat să studiez la Londra, apoi la Paris, unde am și început să lucrez. Mama venea să mă vadă, și la început a stat câte o lună, două, pe urmă chiar mai mulți ani în șir. Nu locuiam împreună: fiecare dintre noi ținea la spațiul ei personal. Cum eu munceam intens, ne-am organizat și ne vedeam la sfârșit de săptămână. Cea mai mare parte din timp o petreceam ascultându-i istorisirile. Cel mai uimitor mi se părea însă faptul că avusese privilegiul, pentru care era recunoscătoare, de a fi călătorit peste tot în lume și de a se fi aflat în preajma unor oameni deosebiți, de la capete încoronate și demnitari de prim rang până la scriitori și artiști care și-au pus amprenta pe cultura ultimului secol. Ar fi fost o mare pierdere ca acest tezaur de istorie văzută și trăită îndeaproape să nu treacă dincolo de spațiul intim al întâlnirilor noastre.

Cum, în afară de simțul observației, spiritul deschis și memoria fenomenală, mama mai avea și condei (întreținuse o bogată corespondență, exersându-și astfel talentul de a scrie), i-am sugerat să înceapă să-și aștearnă amintirile pe hârtie. Este, ziceam, de datoria ei să le transmită tinerilor din familie – și nu numai – mărturii despre cele două războaie mondiale, despre traiul, obiceiurile și Istoria ultimilor aproape o sută de ani văzute de aproape și trăite intens. Survenise însă un obstacol serios: urma să împlinească 90

de ani și, deși își păstrase energia și vivacitatea intelectuală, își pierduse complet vederea, o trăsătură genetică a tuturor femeilor din familia noastră.

Pe de altă parte, mama avea o voință de fier, și nimic nu-i putea sta în cale, dacă își punea ceva în cap. Așa că i-am cumpărat un mic casetofon, i-am explicat cum funcționează și cum poate reasculta și reveni asupra a ceea ce a dictat. Ageră din fire, curajoasă și plină de inițiativă, mama și-a făcut semne pe fiecare tastă pe care trebuia să apese, devenind astfel independentă. S-a pus pe lucru. Ce misiune titanică! Au rezultat aproape o sută de casete înregistrate, care mai apoi au trebuit să fie transcrise – ore și săptămâni lungi de muncă. Ioana Surdulescu-Opreanu, soția violonistului Mircea Opreanu, care a fost și ultima secretară a tatălui meu la Filarmonică, s-a angajat, cu un devotament emoționant, să ducă la bun sfârșit această muncă de transcriere. După aceea, Măriuca Vulcănescu și-a luat dificila sarcină de a face corecturile pe text, lucru de mare migală, ca o dantelă.

În fine, miracolul s-a produs în anul 2000: manuscrisul era gata. Doream mult să-i demonstrez mamei câtă mândrie și admirație aveam pentru ea, așa că am organizat o lansare care a rămas în amintirea multora: în holul Ateneului, transformat cu acest prilej în sală de conferințe, cu covor roșu și scaune aurite, alături de o expoziție remarcabilă realizată de Mihai Oroveanu. Vorbitorii au fost dintre cei mai străluciți: Barbu Brezianu, Pascal Benteoiu, Viorel Cosma, moderator fiind muzicologul Grigore Constantinescu. Mama a reușit atunci, în pragul celor 90 de ani, performanța de a se lansa ca o adevărată „vedetă“, fiind căutată și intervievată de numeroși jurnaliști din presa scrisă, de la radio și televiziune. Nu doar că le-a deschis cititorilor o lume strălucitoare sau, după caz, zguduitoare prin tragediile ei, dar a readus în prim-plan personalități căzute în uitare sau, câteodată, laturi mai puțin cunoscute ale unor personalități de altfel celebre.

*

Viața ei alături de tata, cei 31 de ani de căsnicie, au fost o continuă probă de loialitate și dragoste, fie că vorbim despre perioada fericită din interbelic, fie de cea vitregită, de după venirea comuniștilor, când tata a fost epurat. Viața ei de după moartea tatei, mai bine de trei decenii, a fost o luptă continuă pentru întreținerea memoriei soțului ei. Nu s-a dat niciodată bătută.

Acum, când ea s-a dus deja de șaisprezece ani, mă bucur că s-a ivit șansa ca amintirile mamei mele să readucă în atenție povestea complicată a unei întregi generații. Sunt, de aceea, recunoscătoare Editurii Humanitas pentru această ediție.

Septembrie 2024

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Acest volum reprezintă o selecție realizată în redacție, împreună cu Ioana Georgescu-Răileanu, fiica autoarei, din prima ediție, intitulată *Amintiri dintr-un secol* și apărută în anul 2001 la Editura Muzicală. Titlul prezentei ediții aparține editurii.

În cursul selecției au fost eliminate paragrafele repetitive, lamentațiile și efuziunile lirice, precum și micile fragmente disperate, lipsite de context. Am privilegiat pasajele confesive, comentariile pe marginea evenimentelor istorice, precum și portretele personajelor marcante cu care s-a intersectat autoarea. Pasajele eliminate au fost semnalate peste tot prin croșete. Textul a fost corectat și actualizat în acord cu regulile de editare în vigoare în prezent. S-a uniformizat grafia numelor proprii și s-au îndreptat tacit omisiunile ediției precedente.

De asemenea, cartea a fost completată cu o prefață semnată de Ioana Georgescu-Răileanu, cu un dosar iconografic nou, cuprinzând fotografii din arhiva familiei, cu un indice selectiv de nume proprii, precum și cu note explicative ale editorului.

Întâi de toate, trebuie să încep printr-o mărturisire pe care v-o datorez: eu nu am creier în cap! Am un caleidoscop. La fiecare „seism“, cât de mic ar fi, dispoziția imaginilor se transformă. Și, cum eu nu pot face imagini în culori, sunt obligată să recurg la cuvinte. Cuvinte care, la rândul lor, sunt ca niște cai nebuni pe care nu pot să-i țin în frâu. Am pierdut vederea aproape total, deci nu pot scrie, ci dictez. Pentru prima oară în viața mea dictez unei casete care e perfidă, cu tot aspectul ei drăguț și nevinovat. Fiți indulgenți în fața acestei dezordini aparente, care în fond nu face decât să încerce să redea, așa cum îmi vin, amintirile, sărind de la o epocă la alta, deseori fără legătură între ele.

Nu știu cărei categorii îi aparțin cedând inconștientei îndrăzneli de a dori să public, în același timp cu reeditarea biografiei lui George Georgescu, povestea lungii mele vieți al cărei suflet este și va rămâne el. Fiind eu însămi povestitoarea acestor două cărți ce se împletesc, am încercat – pe cât posibil – să nu evoc aceleași evenimente și trăiri sub două titluri diferite. Consider însă că, prin alăturarea lor, nota documentar-sentimentală scoate mai bine în relief atât personalitatea lui George Georgescu, cât și lumea în care am trăit. Astfel, printr-o documentație amănunțită, cei interesați vor fi inițiați în emoționanta, dureroasa și glorioasa lui carieră.

Această carte va arăta ca un album de fotografii, din care vor lipsi multe, prea multe imagini, deseori foarte importante, din noianul de întâmplări dintr-o existență ce atinge în curând un secol.

CAPITOLUL I

*Copilăria – La marginea Dunării – În refugiu
la Iași – Seri cu Enescu – Regina Maria tre-
când în caleașcă – De la Notre Dame de Sion
din Galați la școala de călugărițe din Paris*

Mereu am pendulat între Soare și Lună; fiecare mi-a adus în dar o parte din comoara ce o tănuiesc în adâncul inimii mele: Soarele, răscolitor imbold către izbândă; Luna, învăluindu-mă în lumina-i misterioasă, transformă totul în jurul meu într-un vis amețitor. Vorbind cu prieteni și împărtășindu-le marele zbucium din care cu greu reușesc să mă smulg, devin o simplă și modestă povestitoare a unei vieți pe cât de mirifică, pe atât de amăgitoare și de dureroasă. Aș fi vrut mereu să împodobesc totul ca o zână care atârna de pomul de Crăciun încă o lumânărică, încă un glob, încă o steluță... ca să-l facă cel mai frumos pom din lume. Dar totul trece, scăpând din frâul voinței noastre; falnicul „brad“ își lasă crengile în jos, cetina se scutură, lumânările se înclină; dar simțim cum încă renaște în noi o dorință intensă de a aduce anului ce va veni o izbândă mai trainică, mai neașteptată, luptând cu noi înșine pentru a ieși mai dârji și a nu ne lăsa pradă piedicilor ce viața le pune în cale.

Nu accept renunțarea, cu nici un preț! Când vrei să contribui cu o flăcăruie cât de mică la marele incendiu al vieții împotriva indiferenței și oboselii celui ce renunță la luptă, nu trebuie niciodată să lași brațele jos. Totul este posibil când sufletul tău simte nevoia ca valurile iubirii să învăluie lumea.

M-am născut în 1912, la Galați, la marginea Dunării care trece nepăsătoare, ajungând alene către mare până la portul Sulina, acolo unde în 12 septembrie 1887 se născuse George

Georgescu. Acest fluviu pare a fi însuși simbolul destinului de a ne întâlni și a nu ne mai putea despărți, așa cum se împletesc undele Dunării, venind dinspre mine spre el, topindu-se în mare pentru totdeauna.

Tatăl meu, conu' Iancu Oroveanu¹, mare moșier și spaima județului, când a auzit că are o fată, nici n-a vrut s-o vadă pe mama șase săptămâni. Disprețuitor, a impus numele de Florica, pe care îl detest. Cu timpul, dându-i oarecare satisfacții de ordin estetic, a fost foarte mândru de mine. Aceste sentimente nu l-au dus la strângerea relațiilor cu familia. Marele vinovat a fost Primul Război Mondial. Pe mama, pacostea a prins-o în București, cu amândoi copiii – eu și fratele meu, cu cinci ani mai mare. Ne aflam în casa tatălui meu, de curând terminată, în strada Aurel Vlaicu. În această casă îmi amintesc primul meu pom de Crăciun la întoarcerea din refugiu. Eram fascinată de reflexiile lumânărilor în jocul de oglinzi încrustate în lemnul ușilor înalte, cu două canaturi. Când totul a fost gata, cu guvernanta și mama, ne-am coborât din odăile noastre de la etajul întâi, pe o scară monumentală de stejar, care, la jumătatea ei, dădea pe o terasă superbă cu vedere spre grădină. Bradul se afla în biblioteca tatei, care avea pereții acoperiți cu piele de Cordoba. Pe birou se afla o lampă de Gallé care, parcă prevestind dureroasa separare, a fost despicată ca de un diamant de raza de soare ce a pătruns prin crăpătura dintre perdele. [...]

Casa o părăsiserăm la începutul războiului. Am fost prinși în iureșul populației care fugea din capitală, înspăimântată de perspectiva ocupației germane. Mama era singură cu noi în București. A fost ajutată de fratele ei în pregătirile pentru refugiu. Tata era ocupat cu treburile moșiei. Exodul spre gară mi-a fost povestit mai târziu. Mulțimea care umplea Gara de Nord era de nedescris. Peste tot plânsete și disperare. Pe mine

1. Ion (Iancu) Oroveanu, mare proprietar de pământ, om politic, deputat de Romanați. Soția, Elena (Lili), născută Mănculescu, avea să divorțeze de el în 1922 și să se căsătorească cu inginerul Constantin Bușilă.

m-au băgat în tren pe geam, ca să nu fiu strivită. Coșulețul cu mâncare era bine pregătit de mama. Luaserăm cu noi cacao în termos, cozonac, prăjituri. În timpul războiului nu aveam să mai cunoaștem astfel de răsfățuri.

La scurtă vreme, am aflat că tata fusese arestat de nemți, trădat de niște țărani cărora le spusese că „nemții o să ne ia cozile cailor“. Le-a fost de-ajuns ocupanților să deslușească sentimentele tatei față de ei. L-au trimis direct în pivnițele Cercului Militar din București, unde jupâneasa mamei îi ducea mâncare. Tata a recunoscut totuși că nemții au adus multă ordine în sate. Un subofițer călare supraveghea totul atent și îi amenda pe cei care nu aveau podețul reparat, iarba din șanțuri cosită, curtea măturată. „Radioșanț“ povestea că nemții știau și câte ouă face o găină pe săptămână. Ei, Doamne, iată că se putea aduce ordine, chiar și în acele vremuri necăjite!

Într-o scrisoare primită în mod miraculos la Iași, tata ne dădea multe amănunte despre viața lui la moșie. Femeile ai căror soți erau pe front sau muriseră făceau față cu greu traiului. Tata a dat dispoziție ca acestor femei să nu li se ia tain la moara lui, ci să li se asigure săptămânal o cantitate de cereale ca ajutor.

La Iași mai erau și alte probleme – rușii. Rușii din armata țaristă în descompunere, mari amatori de băutură, nu prea o găseau, și atunci furau copii și, drept răscumpărare, cereau alcool. Am auzit că dădeau și un cal pentru „o tărie“. Cum casa noastră era despărțită de un grajd al rușilor numai cu un gard, mama trăia cu teroarea că rușii pot să mă fure.

Casa, foarte modestă, avea o prispă ca la țară, cu stâlpi de care mă lega cu frânghia de rufe, ca să nu fug. Până când a găsit, ca prin minune, o guvernantă – franțuzoaică, rățicită în urbea Iașului, pe care a angajat-o ca să se ocupe de mine, să mă pieptene, să mă păzească, să vorbească cu mine, pentru că mama avea și alte preocupări, cu casa, cu gospodăritul și cu fratele meu, care mergea la un fel de școală.

Mama era și foarte bolnavă, așa că guvernanta asta era o salvare pentru dânsa. Din nefericire, tânăra guvernantă nu

știa să mă pieptene. Aveam o claie de păr teribil de creț, încât pieptănatul, o teroare pentru mine, mă făcea să țip. Din pridor scrutam zarea și, când o vedeam pe guvernanta în capul străzii, îmi desfăceam frânghia cu care eram legată la gleznă și fugeam la magazia de lemne, care avea o – să-i zicem – ușă făcută din câteva scânduri bătute în cuie, în formă de două cruci în x, cu un fel de clanță amărâtă pe care puneam piciorul, apoi pe cruce, de pe cruce pe marginea acoperișului și zdup! în nukul care era între poarta de intrare în curte și această magazie de lemne. Nucul era superb și era un adăpost pentru mine, care dispăream în frunziș și nu mă mai găsea nimeni. Guvernanta vine acasă, mă caută, mă caută prin odăi, eu, nicăieri. Disperată, începe să plângă, mama vine și-o întrebă ce se întâmplă și atunci îi spune: „Doamnă, vreau să vă spun că fetița a dispărut!“ Când am văzut eu că se îngroașă gluma și că cercetările vor fi mai bine organizate, am profitat că mă căutau în casă, sub pat sau cine știe pe unde credeau că m-am ascuns, am coborât din nuc și zdup! în alt pom – un măr – care din nefericire avea o ramură uscată: când m-am repezit în ea ca să mă cațăr, s-a rupt, eu am căzut și am început să plâng. Plânsul meu s-a auzit, și pe urmă a venit bătaia. Bătaia celebră și binemeritată pentru spaima pe care le-am pricinuit-o și pentru groaza pe care au trăit-o jumătate de oră până când m-au găsit.

Numai de năzbâti mă țineam. Atunci mama îmi născocea tot soiul de ocupații. Într-un fel, îmi dădea un rost și, în același timp, îmi propunea un fel de educație, de ordine, de fel de a servi, de a fi drăguță cu ea, să învăț s-o ajut. Aveam foarte, foarte puține lucruri, dar mama ținea mult ca masa să fie frumoasă, noi să fim curați, călcați și puși la punct, ca și cum am fi trăit în oraș, la București. Atunci aranjam masa, dar eu eram abia-abia cu fruntea mai înaltă decât masa și nu vedeam ce se întâmplă deasupra. Așezam farfuriile, pe urmă mă dădeam cu vreo patru-cinci pași înapoi înspre ușă și închideam un ochi, privind ca printr-un ochean ca să văd dacă farfuriile corespund la masă. Pe urmă veneau tacâmurile. Cum să le